

מקבלות אחריות

מטפלות אמיצות בימים של אימה ופחד

מאת אירנה שטיינפלד

דומיסילה פגוז'וטה עם חיים ויהושע שוחט

גילן הצעיר וחוסר השכלתן וניסיוןן ועל אף הסיכון האדיר – הן שקיבלו עליהן לשאת באחריות לגורלם של מעסיקיהן לשעבר וילדיהם ולהצילם. אידה ברונלי (לימים לנטי) מאיטליה הייתה בת 15 בלבד כאשר יוצי גלמבוש, רקדנית יהודייה ממוצא הונגרי, שכרה אותה כדי שתטפל בביתה ובילדיה. כשהייתה על ערש דוויי, סיפרה גלמבוש למטפלת הצעירה על מוצאה היהודי, ואידה קיבלה עליה את האחריות על שלושת ילדיה של יוצי – בני תשע, 12 ו-13 – לאחר מותה של האם. לאחר שחרור איטליה יצרה אידה ברונלי קשר עם חיילים מהבריגדה היהודית שהוצבו באיטליה והסכימה להיפרד מהילדים רק לאחר שהייתה סמוכה ובטוחה שהם בדרכם לארץ ישראל. אידה ברונלי הלכה לעולמה בינואר 2009. השנה, ביום הזיכרון לשואה ולגבורה, עלתה בת-אתר של חסידי אומות העולם באתר האינטרנט של יד ושם תערוכה מקוונת באנגלית לזכרון של אידה לנטי ומטפלות אמיצות אחרות אשר כנגד כל הסיכויים הצילו את חייהם של ילדים יהודים בשואה. הכתבת היא מנהלת מחלקת חסידי אומות העולם.

■ בטקס חנוכת שדרת חסידי אומות העולם ב-1 במאי 1962 נטעה מריה באביץ' עץ. וכך תיארה הוועדה לצינן חסידי אומות העולם את מריה: "אישה זקנה, קטנת קומה, מפשוטי העם – 'בבושקה' של ממש". מינה אוסיפוב נרצחה ברובנו בנובמבר 1941. באביץ', שהייתה המטפלת שלה, לקחה תחת חסותה את בתה של מינה וטיפלה בה כאילו הייתה בתה שלה. הבת ואביה, אשר לחם בשורות הצבא האדום, היו הניצולים היחידים מכל משפחתם. לאחר השחרור עלתה באביץ' אתם לישראל. לפני המלחמה טיפלה דומיסילה פגוז'וטה בשני בניה של רייזל שוחט. לאחר שהגרמנים כבשו את טלז (ליטא), יצרה פגוז'וטה קשר עם מעסיקתה לשעבר והציעה לה את עזרתה. פגוז'וטה מצאה מקומות מסתור לבני משפחת שוחט באזורים כפריים ולעתים אף החביאה אותם בחדרה הקטן. הקשר החזק שנוצר ביניהם נשאר כשהיה גם לאחר המלחמה, ופגוז'וטה נשארה לגור עם מעסיקתה לשעבר עד עלייתה לישראל ב-1970. באביץ' ופגוז'וטה היו רק שתיים מקבוצה גדולה של נערות צעירות, מרקע פשוט, אשר נאלצו לעזוב את ביתן בגיל צעיר כדי לפרנס את עצמן והיו מטפלות בבתיים של אנשים אחרים. עם פרוץ המלחמה התהפכה הקערה על פיה: בזמן שמעסיקיהן היהודים נושלו ממעמדם, מרכושם ומזכויותיהם והיו לקרבנות חסרי ישע של רדיפות ורציחות, המטפלות – על אף

הקצין הגרמני שהציל את "הפסנתרן" הוכר חסיד אומות העולם

עמדתו העקיבה נגד המדיניות הנאצית כלפי היהודים. בכתביו הביע בתוקף שאט נפש הולך וגובר ממסטר הדיכוי כלפי הפולנים, מרדיפת כמרים פולניים, מן ההתעללות ביהודים, ומאז תחילת רצח היהודים – גם מן ההשמדה של העם היהודי. אמנם בראשית דרכו תמך במפלגה הנאצית, אך כאשר נוכח בתוצאות מעשיה, נהפכה תמיכתו להסתייגות ברורה ועמוקה מן הנאציזם וממעשיה של גרמניה הנאצית. ילדיו של הזנפולד גרים בגרמניה, והם יקבלו בשמו את התעודה ואת המדליה בטקס שייערך בקיץ השנה במזאון היהודי בברלין.

לפני הוועדה לצינן חסידי אומות העולם של יד ושם הוצגו בעבר שתי עדויות של ניצולים: לאון וורם העיד שהזנפולד העסיק אותו במרכז הספורט לאחר שברח מן הרכבת לטרבלינקה, וולדיסלב שפילמן תיאר את הצלתו בעדות ליד ושם וביומנו שעל פיו נעשה הסרט הפסנתרן. על פי מכתבו, הזנפולד עזר לו באמצע נובמבר 1944, לאחר דיכוי המרד הפולני בוורשה, במציאת מחבוא, באספקת שמיכות ומזון ובתמיכה מורלית. בעת האחרונה התקבל ביד ושם חומר חדש: יומניו ומכתביו של הזנפולד לאשתו המבהירים את

■ לאחר מותו הוכר הקצין הגרמני המפורסם מסרטו העלילתי של רומן פולנסקי "הפסנתרן" (2002) חסיד אומות העולם. יולם הזנפולד גויס לצבא גרמניה זמן קצר לפני פרוץ המלחמה. הוא הוצב בתחילה בפולין בעיר פביאניצה ומיולי 1940 בוורשה. בהדרגה הוא היה מסמל לסרן, ובמרבית התקופה שימש קצין ספורט ותרבות. בימי המרד הפולני (קיץ 1944) שובץ בחקירת שבויים. לאחר המלחמה שפטו אותו הסובייטים, והוא נדון למאסר עולם. עונשו הומתק לבסוף למאסר של 25 שנה, אך הוא מת בכלא ב-1952.